

Agnieszka Lewicka-Zelent

Uniwersytet Marie-Curie Skłodowskiej w Lublinie [agnieszka.lewicka@poczta.umcs.lublin.pl]

Skuteczność odbytego dozoru elektronicznego w opinii skazanych mężczyzn

Abstrakt: W literaturze przedmiotu podkreśla się, że odbywanie kary pozbawienia wolności nie jest skutecznym sposobem zapobiegania kolejnym przestępstwom dokonywanym przez byłych osadzonych. Dlatego poszukuje się alternatyw dla kary izolacyjnej, wśród których wskazuje się objęcie sprawcy dozorem elektronicznym. O ile dość jasne są przepisy prawne dotyczące tego rozwiązania, o tyle nadal niewiele jest danych dotyczących jego skutków. W związku z tym podjęto badania, których celem było poznanie opinii mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności na temat skuteczności dozoru, jakim byli objęci w przeszłości. W badaniu wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego i zastosowano kwestionariusz ankiety własnego autorstwa. Uczestniczyło w nim 229 mężczyzn, którzy objęci byli dozorem elektronicznym, a w czasie badania przebywali w warunkach izolacji penitencjarnej. Uzyskane wyniki potwierdzają przewagę pozytywnych opinii skazanych na temat odbytego dozoru. Ta subiektywna ocena nie do końca pokrywa się jednak z obiektywną, dokonywaną w perspektywie powrotności do przestępstwa i stosunkowo niewielkiej uciążliwości SDE traktowanego jako kara. Wyniki badania skłaniają do refleksji nad przeprowadzaniem szczegółowej diagnozy oskarżonych poprzedzającej decyzję sądu o objęciu ich dozorem elektronicznym.

Słowa kluczowe: system dozoru elektronicznego, skuteczność, skazany, więzienie.

Wprowadzenie

Od wielu lat wątpliwość wzbudzają: sposób postępowania z osobami naruszającymi normy prawne oraz podejmowane wobec nich oddziaływania o charakterze resocjalizacyjnym i readaptacyjnym. Pomimo klarownych zapisów w kodeksach,

ustawach i rozporządzeniach dotyczących konsekwencji wynikających z popełnienia przestępstwa, niepokój rodzi zbyt mała ich skuteczność na poziomie wykonawczym. Najbardziej popularną i najszybszą formą jej oceny jest ustalenie wskaźników recydywy, czyli powrotności do przestępstwa osób uprzednio karanych (Bartkowicz 2008, s. 26; Nawój-Śleszyński 2016, s. 24). Dane statystyczne Centralnego Zarządu Służby Więziennej wskazują na około 50% skuteczność kary izolacyjnej. Zgodnie z nimi w 2019 r. na 74 130 skazanych przypadało 37 307 recydywistów, w większości przebywających w zakładach karnych po raz drugi i trzeci (Roczna... 2019, s. 23). Według danych Ministerstwa Sprawiedliwości (Powrotność... 2015, s. 3) w ostatnich latach regularnie wzrasta odsetek recydywistów w stosunku do ogólnej liczby prawomocnie skazanych. Połowę przypadków stanowiły osoby, które ponownie popełniły przestępstwo w pierwszym roku po uprawomocnieniu się poprzedniego wyroku. A. Leszczyńska (2017, s. 64) po dokonanej analizie dostępnych informacji na temat recydywy w Polsce stwierdziła: „ujęcie procentowe przejrzystość wyraża wzrastającą tendencję przewagi recydywistów nad pozostałymi skazanymi w zakładach karnych, szczególnie w ostatnich 5 latach”. Wskaźniki recydywy są równie wysokie w innych krajach, np. w Stanach Zjednoczonych ok. 46% skazanych po trzech latach od zwolnienia powraca do więzienia (Taylor 2017, s. 3) i aż 69% – w Chile (Dammertre 2018). W zakładach karnych podejmowanych jest wiele różnorodnych oddziaływań, które zazwyczaj dość wysoko oceniają sami beneficjenci. Dla przykładu I.B. Uche i in. (2015, s. 167) ustalili, że 86% skazanych uważa, że programy resocjalizacyjne pozytywnie wpłynęły na zmiany w ich funkcjonowaniu. Z kolei W. Lipsey i F.T. Cullen (2007, s. 301, 308–309) stwierdzili, że różnorodne interwencje przyczyniają się do spadku recydywy maksymalnie o 26% (odstraszanie), a specjalnie zaaranżowane programy resocjalizacyjne służące zmianie zachowania i postaw społecznych, uwzględniające czynniki ryzyka i potrzeby skazanych, nawet do 60%. Pomimo tego znaczny odsetek osób odbywających karę pozbawienia wolności powraca do więzienia.

O ile dość łatwo można ustalić wskaźniki liczbowe, o tyle zdecydowanie trudniej jest uchwycić wewnętrzne zmiany jakie zachodzą u sprawców przestępstw, którzy sami najlepiej wiedzą, co czują, jakie mają postawy i jakie wyznają wartości (Niewiadomska 2008, s. 130). Niestety często obserwowane przez pracowników Służby Więziennej, kuratorów sądowych czy pracowników socjalnych przemiany w zachowaniu swoich podopiecznych są złudne i nieprawdziwe. Dlatego tak ważne jest poznawanie opinii samych skazanych na różne zagadnienia związane z ich funkcjonowaniem psychospołecznym. Warto jednak przy tym być ostrożnym w formułowaniu sądów i wniosków końcowych, zważywszy na subiektywizm ich samooceny oraz wysokie prawdopodobieństwo udzielania odpowiedzi zgodnych z oczekiwaniami wychowawców penitencjarnych i badaczy, z uwagi na chęć uzyskania aprobaty społecznej. Niemniej jednak nawet subiektywny obraz zjawiska zbudowany na podstawie informacji pochodzących od samych skazanych jest bar-

dzo cenny, gdyż stanowi podstawę kolejnych pogłębionych analiz uzupełnionych o dane pochodzące od specjalistów pracujących z nimi. Dlatego postanowiono poznać opinie osób skazanych na temat skuteczności dozoru elektronicznego, którym były objęte w przeszłości, gdyż powszechnie uznaje się go za alternatywną dla kary pozbawienia wolności (Electronic... 2011), która, jak wykazano, nie jest wystraszająco skuteczna.

System dozoru elektronicznego

Charakterystyczną cechą systemów karnych jest tendencja zastępowania kary pozbawienia wolności w przypadku drobnej i średniej przestępczości innymi środkami i karami, w tym dozorem elektronicznym (Mamak 2014, s. 139). System ten zaczął funkcjonować w Polsce w myśl Ustawy o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego z dnia 7 września 2007 r.¹, jako system wykonywania kary pozbawienia wolności. Jego celem było przede wszystkim zmniejszenie przeładunku w jednostkach penitencjarnych (Hochmayr, Małolepszy 2019, s. 6), dzięki nadzorowi i kontroli nad skazanymi w zakresie postanowień i orzeczeń sądu (Nasiłowski 2016, s. 1). W 2015 r. dozór elektroniczny stał się elementem kary ograniczenia wolności², ale 11 marca 2016 r. wprowadzono kolejną nowelizację, która umożliwiła powrót do stanu poprzedniego, w którym dozór został powiązany bezpośrednio z wykonywaniem kary pozbawienia wolności³. W myśl art. 15 Ustawy z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2020.568) w Kodeksie karnym wykonawczym wprowadzono zmiany w art. 43⁴. Od tego momentu o odbycie kary pozbawienia wolności w SDE może ubiegać się osoba, wobec której sąd orzekł karę kryminalną do półtora roku, a nie roku, jak stanowiły wcześniejsze przepisy prawne.

Zgodnie z danymi CZSW w 2018 r. dozorem elektronicznym objętych było w Polsce 12 127 osób, a w 2019 r. – 11 144 osoby. Potencjalnie do SDE kwalifikuje się 36 273 osadzonych w aresztach śledczych i zakładach karnych. Sześciotysięczna pojemność systemu została wykorzystana w 80%⁵, co oznacza, że tylko część skazanych będzie mogła skorzystać z dozoru elektronicznego zamiast od-

¹ Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego, Dz. U. z 2007 r. Nr 191, poz. 1366 z późn. zm.

² Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. 2015, poz. 396.

³ Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks karny wykonawczy, Dz. U. 2016, poz. 428.

⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. – Kodeks karny wykonawczy, Dz.U.2020.523 j.t. z późn. zm.

⁵ <https://www.sw.gov.pl/strona/statystyka-roczna> (dostęp: 3.09.2020).

bycia kary w warunkach izolacji penitencjarnej. National Institute of Justice U.S. Department of Justice szacuje, że dozór elektroniczny redukuje ryzyko recydywy o około 31% (Electronic... 2011). Natomiast P. Nasiłowski (2016, s. 3) zapewnia, że „efektywność wykonywania postanowień i orzeczeń sądów wynosi od 90% do 94% skuteczności, mierzona liczbą uchylonych przez sądy postanowień i orzeczeń odbywania kar i środków karnych w SDE”.

Większość opinii na temat dozoru elektronicznego pojawiających się w literaturze z zakresu kryminologii i pedagogiki resocjalizacyjnej jest pozytywna. Badacze i praktycy wskazują na liczne jego walory. Najczęściej zwracają oni uwagę zarówno na mniejsze koszty ekonomiczne w porównaniu z osadzeniem, jak i psychospołeczne, związane z minimalizacją zagrożenia wykluczeniem społecznym i negatywnym wpływem współosadzonych, zerwaniem więzi rodzinnych, przerwaniem nauki oraz utratą pracy. W 58% zmniejsza on prawdopodobieństwo ucieczki skazanych z miejsca odbywania dozoru (Szymanowski 2006, s. 2; Kotowski, Kurzępa 2009, s. 72; Electronic... 2011). Ponadto w uzasadnieniu projektu ustawy o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego, druk sejmowy nr 1237 z 6 grudnia 2007 r. czytamy: „SDE jest bowiem dostatecznie dolegliwy, aby zadośćuczynić postulatowi sprawiedliwej odpłaty, a przy tym nie zdejmuje ze skazanego obowiązku samokontroli, co dobrze służy wdrożeniu go do przestrzegania porządku prawnego. Pozostawianie przez skazanego poza zakładem karnym pod kontrolą elektroniczną nie niesie ze sobą tych negatywnych skutków społecznych, które towarzyszą nawet krótkiej izolacji więziennej, takich jak na przykład wzajemna demoralizacja skazanych, osłabienie więzi z rodziną, degradacja ekonomiczna, przerwa w nauce, etc.”

Problematiczna pozostaje kwestia udzielania zgody przez skazanych na objęcie dozorem elektronicznym, chociaż K. Mrozek i K. Sitnik (2011, s. 6) uważają, że „zastosowanie dozoru wpływa również na życie osób zamieszkujących wraz ze skazanym, który został objęty tym systemem. Dlatego też wyrażanie przez te osoby zgody nie powinno być w żadnym wypadku kwestionowane”. Dozór elektroniczny sprzyja wzmocnieniu samokontroli skazanego w środowisku wolnościowym, w oderwaniu od innych sprawców przestępstw, przez co spełnia warunki celu indywidualno-prewencyjnego i prewencji ogólnej (Mrozek, Sitnik 2011, s. 8). Z kolei dodatkowe zmiany zmierzające do poprawy działania urządzeń technicznych związanych z dozorem zbliżeniowym i mobilnym zwiększają skuteczność ochrony osób pokrzywdzonych i poszkodowanych w wyniku przestępstw oraz umożliwiają bardziej precyzyjne monitorowanie skazanych (Mrozek 2018, s. 16). P. Nasiłowski (2016, s. 6) eksponuje znaczenie dozoru w procesie readaptacji społecznej i zawodowej osób skazanych, zwłaszcza w zakresie: wsparcia ich przez rodziny w warunkach domowych, kontaktów w miejscu zamieszkania i uczestniczenia w życiu społecznym oraz podejmowanej pracy nad sobą. „Szansa na resocjalizację jest większa, ponieważ dozór niweluje ujemne skutki przebywania w zakładzie karnym” (Hochmayr, Małolepszy 2019, s. 21).

Pomimo przewagi pozytywnych opinii specjalistów na temat skuteczności SDE napotykałyśmy również na negatywne poglądy samych zainteresowanych czyli skazanych. Na przykład wyniki jednego z badań dotyczących skutków dozoru elektronicznego na skazanych wskazują na to, że 43% z nich dostrzega jego niekorzystny wpływ na ich relacje z członkami rodziny. Większość z nich odczuwa stygmatyzację w środowisku zamieszkania, a 22% – straciło pracę z tego powodu (w tym 5% z nich dostało informację od przełożonego, że klienci negatywnie reagują na urządzenia elektroniczne) (Electronic... 2011). Nie można jednak tracić z oczu celu dozoru elektronicznego, który z założenia ma stanowić karę odczuwaną jako pewna uciążliwość. Kara przestałaby być karą, gdyby nie wywoływała pewnego dysonansu, dyskomfortu – podstaw do refleksji nad swoim postępowaniem.

Gudrun Hochmayr i M. Małolepszy (2019, s. 21, 28) podkreślają, że „ta forma może być wykorzystywana tylko w przypadku krótkich kar pozbawienia wolności lub przy dłuższych karach, ale jedynie do odbycia jej reszty. Dozór nie może być całkowitą alternatywą dla wykonywania kar w zakładzie karnym. Pełne zastąpienie odbywania kary w zakładzie zamkniętym dozorem elektronicznym byłoby w praktyce niewykonalne oraz stałoby w sprzeczności z podstawowymi założeniami prawa karnego wykonawczego. [...] Z uwagi na karną naturę tego środka oraz wymóg zgody skazanego powinien być stosowany tylko przy wykonywaniu kary pozbawienia wolności”. Według K. Mamaka (2017, s. 38) dozór elektroniczny jest karą formalną ale nie faktyczną pozbawienia wolności dla osoby, która popełniła przestępstwo.

Podstawy metodologii badań własnych

Z uwagi na niewielką liczbę badań dotyczących systemu dozoru elektronicznego w Polsce postanowiono poznać opinie mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności na temat skuteczności dozoru, jakimi byli objęci w przeszłości. Uznano bowiem, że mają oni doświadczenia w tym zakresie, które nie uchroniły ich przed dokonaniem kolejnych przestępstw.

Problem badawczy zawarł się w pytaniu: Jakie opinie na temat skuteczności odbytego dozoru elektronicznego wyrażają mężczyźni pozbawieni wolności?

Sformułowano następujące pytania szczegółowe:

- W jaki sposób przebiegał dozór elektroniczny w opinii skazanych, którzy byli nim objęci?
- Jakich korzyści i negatywnych skutków dozoru elektronicznego doświadczyły osoby badane?
- Jakie wyobrażenia na temat dozoru elektronicznego mają osoby pozbawione wolności?

Badanie przeprowadzono z wykorzystaniem metody sondażu diagnostycznego w drugiej połowie 2019 r. w dziesięciu zakładach karnych. W tym celu

opracowano kwestionariusz ankiety składający się z trzech części. W pierwszej z nich uczestnicy sondażu podawali podstawowe informacje o sobie (np. wiek, rodzaj popełnionego czynu), w drugiej – oceniali przebieg dozoru elektronicznego, a w trzeciej wyrażali swoje poglądy na temat tego, jaki powinien on być, aby był skuteczny w zapobieganiu powrotności do przestępstwa.

W badaniu uczestniczyło 229 mężczyzn w wieku od 19 do 68 lat (średnia wieku 37 lat i 3 miesiące), którzy wcześniej objęci byli dozorem elektronicznym, ale po dokonaniu kolejnego przestępstwa powrócili do więzienia. Ponad jedna czwarta osób skazanych przebywało w warunkach izolacyjnych po raz pierwszy i drugi (po 27%), a pozostali z nich – po raz trzeci i kolejny, od miesiąca do 15 lat (średnio 13 miesięcy).

Tabela 1. Rodzaj popełnionego czynu, na podstawie którego badani objęci byli dozorem i odbywają obecną karę kryminalną

Dokonane przestępstwo	Dozór elektroniczny za przestępstwo		Ostatnio popełnione przestępstwo		d ($n_1 - n_2$)
	n_1	%	n_2	%	
Wypadek komunikacyjny	13	5,7	59	25,8	-46
Prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości lub odurzenia	49	21,4	86	37,6	-37
Groźba	16	6,9	56	24,5	-40
Naruszenie miru domowego	5	2,2	26	11,4	-21
Przemoc lub groźba bezprawna w celu zmuszenia do określonego zachowania	3	1,3	15	6,6	-12
Znęcanie się nad najbliższymi	3	1,3	15	6,6	-12
Niealimentacja	33	14,4	69	30,1	-36
Znieważenie, pomówienie	8	3,5	57	24,9	-49
Naruszenie nietykalności	9	3,9	25	10,9	-16
Zgwałcenie	-	-	2	0,9	-2
Pedofilia	-	-	3	1,3	-3
Wymuszenie współżycia płciowego na osobie podległej, będącej w krytycznym położeniu	-	-	3	1,3	-3
Kradzież	47	20,5	96	41,9	-49
Kradzież z włamaniem	36	15,7	51	22,3	-15
Rozbój	15	6,6	26	11,4	-11
Wymuszenie rozbójnicze	12	5,2	23	10,0	-11
Oszustwo	37	16,2	66	28,8	-29
Przywłaszczenie rzeczy ruchomej lub prawa majątkowego	8	3,5	36	15,7	-28

Dokonane przestępstwo	Dozór elektroniczny za przestępstwo		Ostatnio popełnione przestępstwo		d (n ₁ -n ₂)
	n ₁	%	n ₂	%	
Niszczenie lub uszkodzenie mienia	32	16,2	50	21,8	-18
Ciężki uszczerbek na zdrowiu	4	1,7	9	3,9	-5
Udział w bójce lub pobiciu	23	10,0	44	19,2	-21
Udział w bójce lub pobiciu z użyciem niebezpiecznego narzędzia	2	0,9	8	3,5	-6
Niestosowanie się do orzeczonego przez sąd środków karnych	5	2,2	-	-	5
Udział w zorganizowanej grupie lub związku przestępczym	2	0,9	-	-	2

Źródło: badanie własne.

Najwięcej osób skazanych odbywało karę pozbawienia wolności podczas prowadzonego badania z uwagi na popełnione przestępstwa: kradzież (278 k.k.; 42%), prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości (178 k.k.; 38%), niealimentację (209 k.k.; 30%), oszustwo (286 k.k.; 29%), spowodowanie wypadku komunikacyjnego (177 k.k.; 26%), groźby (190 k.k.), zniesławienie i pomówienie (212 k.k.; 25%), kradzież z włamaniem (279 k.k.), niszczenie lub uszkodzenie mienia (288 k.k.; 22%) oraz udział w bójce lub pobiciu (158 k.k.; 19%).

Większość osób było w przeszłości objętych dozorem elektronicznym po: dokonaniu kradzieży (278 k.k.; 21%), prowadzeniu pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości (178 k.k.; 21%), kradzieży z włamaniem (279 k.k.; 16%), niealimentacji (209 k.k.; 14%) oraz udziale w bójce lub pobiciu (158 k.k.; 10%). Potwierdzają to dane statystyczne podane przez K. Mamaka (2014, s. 148) i P. Nasiłowskiego (2016, s. 2), według którego w 2016 r. skazani objęci SDE najczęściej popełniali przestępstwa kwalifikowane jako przeciwko mieniu (34%), bezpieczeństwu w komunikacji (26%) oraz rodzinie i opiece (16%).

Od czasu objęcia skazanych dozorem elektronicznym najbardziej wzrosła liczba następujących przestępstw: kradzieży i zniesławień, pomówień (d = 49), spowodowania wypadku samochodowego (d = 46), groźb (d = 40), prowadzenia pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości (d = 37), niealimentacji (d = 36), oszustw (d = 29) oraz przywłaszczeń rzeczy ruchomej lub prawa majątkowego (d = 28). Według W. Kotowskiego i B. Kurzępy (2009, s. 98) o skuteczności SDE świadczy brak powrotności do przestępstwa przez osoby objęte nim, niestety uzyskane wyniki badania świadczą o tym, że jego uczestnicy odbywający karę pozbawienia wolności powrócili na drogę przestępczą.

Przebieg dozoru elektronicznego według osób obecnie skazanych

Wobec ponad połowy badanych (56%) sąd orzekł dozór elektroniczny od 6 do 12 miesięcy, wobec 29% z nich od 3 do 6 miesięcy, a wobec 16% na krócej niż trzy miesiące, co potwierdza wcześniejsze wyniki K. Mamaka (2014, s. 151–152) o przewadze wniosków dotyczących kary pozbawienia wolności orzeczonej w wysokości od pół roku do roku. W praktyce 91% dozorów zakończyło się zgodnie z terminem wyznaczonym przez sąd.

W 159 przypadkach wniosek o udzielenie zgody na dozór elektroniczny został złożony podczas wykonywania kary przez skazanego (69%), a w kolejnych siedmiu (31%) – przed rozpoczęciem kary kryminalnej, na wolności. Z większością wniosków wystąpili sami badani mężczyźni (59%). Natomiast 17% wniosków złożyli obrońcy, 15% – dyrektorzy zakładów karnych, 5% – kuratorzy sądowi, a 4% – prokuratorzy. K. Mamak (2014, s. 150) ustalił, że w 62% przypadków wnioski rozpatrywane były przez sąd na etapie postępowania wykonawczego, z czego 70% skazanych uczestniczących w prowadzonym przez niego badaniu wystąpiło z nim, co piąty obrońca i żaden kurator sądowy.

Najczęściej wnioski rozpatrywane były od 15 do 29 dni (44%) i powyżej 30 dni (35%). Dwadzieścia dwa procent z nich zostało rozpoznanych do 14 dni od dnia ich złożenia. Z kolei K. Mamak (2016, s. 153) dowiódł, że w badaniu z 2016 r. niemal połowa wniosków rozpatrywana było od 30 do 89 dni, co może oznaczać, że w ostatnich latach tylko nieco skrócił się czas oczekiwania przez wnioskodawców. Trzy czwarte mężczyzn podczas dozoru miało założone bransolety na nogę, 19% z nich – korzystało z urządzenia stacjonarnego, 4% używało nadajnika na rękę, a 3% – anteny.

Osoby skazane oceniły na pięciostopniowej skali Likerta (1 – bardzo łatwo, 2 – łatwo, 3 – przeciętnie, 4 – trudno, 5 – bardzo trudno) łatwość spełnienia warunków dozoru elektronicznego.

Tabela 2. Łatwość spełnienia warunków dozoru elektronicznego przez osoby objęte nim

Warunki	M	SD
Techniczne/sprzęt	1,279	0,917
Dobry zasięg Internetu	1,283	1,056
Zgoda rodziny	1,148	0,890

Objaśnienia: M – średnia, SD – odchylenie standardowe

Źródło: badanie własne.

Według osób badanych bardzo łatwo było spełnić formalne warunki dozoru elektronicznego. Nie mieli oni większych problemów ze sprzętem, zapewnieniem dobrego połączenia internetowego oraz uzyskaniem zgody rodziny.

Tabela 3. Sposób rozumienia dozoru elektronicznego przez skazanych

Dozór to...	n	%
Kara pozbawienia wolności	20	8,7
Środek karny	34	14,8
Narzędzie techniczne	6	2,6
Środek zastosowany przez sąd w warunkach wolnościowych	81	35,4
Dozór kuratorski	10	4,4
Kara ograniczenia wolności	78	34,1
Ogółem	229	100

Źródło: badanie własne.

Ponad jedna trzecia mężczyzn uczestniczących w badaniu traktowała dozór jako środek zastosowany przez sąd w warunkach wolnościowych (35%) lub karę ograniczenia wolności (34%). Według 15% z nich był to środek karny, a 9% – karą pozbawienia wolności. Pozostałe osoby utożsamiały go z dozorem kuratorskim (4%) lub narzędziem technicznym (3%).

Sędzia penitencjarny ma możliwość orzeczenia obowiązków dodatkowych wobec osób objętych dozorem elektronicznym.

Tabela 4. Dodatkowe obowiązki i zakazy orzeczone / które powinny być orzeczone przez sędziego wobec osób objętych dozorem elektronicznym

Dodatkowe obowiązki/zakazy	Były orzeczone		Powinny być orzeczone	
	n	%	n	%
Obowiązek pracy	54	23,6	151	65,9
Obowiązek przestrzegania porządku prawnego	49	17,9	139	60,7
Zakaz spożywania alkoholu	46	20,1	130	56,8
Obowiązek opłacania alimentów	24	10,5	111	48,5
Obowiązek terapii	11	4,8	55	24,0
Obowiązek leczenia antyalkoholowego / antynarkotykowego	11	4,8	64	27,9
Obowiązek podjęcia nauki, szkolenia zawodowego	8	3,5	52	22,7
Obowiązek wykonywania prac społecznych	22	9,6	68	29,7
Zakaz prowadzenia pojazdu samochodowego	31	13,5	43	18,8

Dodatkowe obowiązki/zakazy	Były orzeczone		Powinny być orzeczone	
	n	%	n	%
Zakaz spotykania się z określonymi osobami	13	5,7	56	24,5
Obowiązek uczestniczenia w zajęciach wychowawczych dla rodziców	3	1,3	32	14,0
Obowiązek uczestniczenia w warsztatach z komunikacji społecznej	7	3,1	36	15,7
Zaproponowanie udziału w mediacji z pokrzywdzonym	3	1,3	60	26,2
Obowiązek naprawienia szkody	31	13,5	91	39,7

Źródło: badanie własne.

Wobec co piątego skazanego objętego dozorem elektronicznym sąd orzekł dodatkowo obowiązek pracy i co czwartego – zakaz spożywania alkoholu. Poza tym 18% z nich miało obowiązek przestrzegania porządku prawnego, 11% – opłacenia alimentów i 10% – wykonywania prac społecznych, a 14% – zakaz prowadzenia pojazdu samochodowego i obowiązek naprawienia szkody. K. Mamak (2014, s. 160) również dowiódł w swoich badaniach z 2016 r., że sędziowie penitencjarni najczęściej orzekali trzy pierwsze wymienione zobowiązania.

Natomiast osoby badane twierdziły, że osoby objęte dozorem, żeby nie powrócić do przestępstwa powinny być objęte obowiązkiem: pracy (66%), przestrzegania porządku prawnego (61%), opłacania alimentów (49%) i naprawienia szkody (40%) oraz zakazem spożywania alkoholu (57%). Niemniej jednak warto podkreślić, że według nich, w zależności od rodzaju dokonanego przestępstwa, sąd powinien orzekać inne dodatkowe obowiązki / zakazy, które mogą zwiększyć skuteczność dozoru elektronicznego.

Skutki dozoru elektronicznego w ocenie osób objętych nim

Ważna jest subiektywna ocena dozoru elektronicznego, którym objęci byli skazani. Ich myśli i odczucia stanowią przyczynek do refleksji nad możliwościami wykorzystania go w postępowaniu karnym i procesie readaptacji społecznej. Dlatego badane osoby oceniły na pięciostopniowej skali (1 – w minimalnym stopniu, 2 – w małym stopniu, 3 – w stopniu przeciętnym, 4 – w dużym stopniu, 5 – w bardzo dużym stopniu) jedenaście przykładowych jego mankamentów.

Tabela 5. Negatywne skutki dozoru elektronicznego doświadczane przez osoby badane

Negatywne skutki dozoru	M	SD
Dyskomfort fizyczny związany z koniecznością noszenia nadajnika	1,803	1,527
Niechęć społeczeństwa wynikająca z posiadania nadajnika	1,847	1,450
Konieczność poddawania się licznym kontrolom przeprowadzanym przez organy wykonawcze	2,034	1,586
Trudności ze znalezieniem pracy	2,200	1,671
Trudności z utrzymaniem higieny	1,458	1,315
Znaczne utrudnienia w swobodnym zachowaniu się	1,768	1,464
Ograniczenie ruchu	1,790	1,603
Konieczność znacznego podporządkowania się zasadom, regułom	1,847	1,532
Naruszenie prywatności	1,903	1,530

Źródło: badanie własne.

W ocenie osób skazanych objęcie dozorem elektronicznym nie wiązało się dla nich z uciążliwymi skutkami. W minimalnym stopniu mieli oni trudności z utrzymaniem higieny. Poza tym w niewielkim stopniu odczuwali dyskomfort fizyczny związany z noszeniem nadajnika, swobodnym poruszaniem się i zachowaniem oraz dyskomfort psychiczny, w tym ten dotyczący: kontroli prowadzonej przez organy wykonawcze, konieczności znacznego podporządkowania się zasadom, a także negatywnych postaw społeczeństwa wobec nich. Uwagę na te wszystkie niedogodności zwracają m.in. G. Hochmayr i M. Małolepszy (2019, s. 20), którzy twierdzą, że odbywanie kary przez skazanych w środowisku ich życia zmniejsza intensywność i odczuwalność obostrzeń. Aczkolwiek ograniczone jest ich prawo do swobodnego poruszania się oraz nasilony rygor przestrzegania pewnych reguł.

Skazani ocenili także korzyści, jakie uzyskali z objęcia dozorem elektronicznym.

Tabela 6. Korzyści dla osób objętych dozorem elektronicznym

Korzyści z dozoru	M	SD
Uniknięcie wykluczenia w środowisku zamieszkania	3,559	1,676
Brak konieczności przebywania w zakładzie karnym	4,209	1,432
Mniej osadzonych w zakładzie karnym	4,087	1,405
Mniejsze koszty utrzymania osadzonych w zakładzie karnym	4,126	1,416
Brak konieczności zmiany środowiska, w którym mieszkam lub / i pracuję	3,960	1,528
Pozostanie z rodziną	4,305	1,380
Brak negatywnego wpływu na mnie innych osadzonych	4,052	1,465
Brak izolacji od ludzi	3,995	1,491

Korzyści z dozoru	M	SD
Zachowanie szacunku do siebie i własnej godności	4,013	1,434
Możliwość zaspokojenia wielu potrzeb na wolności, np. seksualnych, emocjonalnych	3,877	1,457
Możliwość podjęcia lub kontynuowania pracy	4,253	1,303
Możliwość naprawy swoich błędów w rodzinie	4,266	1,361
Możliwość naprawy szkody wyrządzonej pokrzywdzonemu	4,113	1,272
Daje możliwość pracy nad sobą (np. samodzielności, samokontroli)	4,218	1,319
Resocjalizuje – umożliwia „normalne” funkcjonowanie w społeczeństwie	4,048	1,516

Źródło: badanie własne.

Osoby badane przyznały, że uzyskały wiele profitów z objęcia dozorem elektronicznym. Ważne okazały się dla nich: przebywanie blisko z rodziną, możliwość podjęcia lub kontynuowania pracy oraz naprawy swoich błędów w rodzinie i podjęcia działań naprawczych na rzecz pokrzywdzonego, możliwość: uniknięcia przebywania w zakładzie karnym, pracy nad sobą, funkcjonowania w społeczeństwie, zaspokojenia swoich potrzeb na wolności, zachowania szacunku do siebie i własnej godności oraz uniknięcia wykluczenia społecznego. Mogli pozostać w miejscu, w którym mieszkają i kontynuować pracę. Uniknęli kontaktu z innymi osadzonymi, którzy mogli mieć na nich zły wpływ. Dostrzegli także społeczne walory ekonomiczne w postaci zmniejszenia zaludnienia w więzieniu i kosztów utrzymania skazanych.

Opinie skazanych mężczyzn na temat skuteczności dozoru elektronicznego – Jak powinno być?

Osoby skazane mają pewne wyobrażenia na temat tego, jak powinien przebiegać dozór elektroniczny, aby zapobiegał recydywie.

Tabela 7. Pożądana górna granica wymiaru kary odbywanej w systemie dozoru elektronicznego

Górna granica wymiaru kary	n	%
6 miesięcy	10	4,4
12 miesięcy	66	28,7
3 lata	119	52,0
5 lata	24	10,5
Powyżej 5 lat	10	4,4
Ogółem	229	100

Źródło: badanie własne.

Ponad połowa osób skazanych była zdania, że dozór elektroniczny powinien być orzekany, gdy oskarżonemu grozi maksymalna kara trzech lat pozbawienia wolności (52%), a 29% z nich – kara kryminalna do 12 miesięcy. Po dziesięć osób twierdziło, że górna granica wymiaru kary powinna wynosić sześć miesięcy lub przekraczać pięć lat (4%). Pozostałe osoby (11%) uważały, że sąd nie powinien orzec dozoru elektronicznego wobec osoby zagrożonej karą pozbawienia wolności powyżej pięciu lat.

Istotne jest wytypowanie konkretnych osób, które powinny być objęte dozorem elektronicznym.

Tabela 8. Osoby, które powinny być objęte dozorem elektronicznym

Potencjalni skazani objęci dozorem	n	%
Empatyczne, wrażliwe	104	45,4
Agresywne	19	8,3
Mają wyrzuty sumienia	124	54,1
Wstydzą się tego, co zrobili	127	55,5
Pewne siebie	22	9,6
Mają rodzinę z dziećmi	173	75,5
Mają stałego partnera życiowego	95	41,4
Cieężko chore	145	63,3
Ich najbliżsi są chorzy	132	57,6
Mają małe dzieci	164	71,6
Mają własne mieszkanie	53	23,1
Mają dobre warunki mieszkaniowe	56	24,5
Mają stałą pracę	125	54,6
Umieją wybaczać innym	90	39,3
Asertywne	48	20,9
Niepełnosprawne	132	57,6

Źródło: badanie własne.

W opinii osób skazanych dozorem elektronicznym powinny być objęte przede wszystkim osoby: wychowujące małe dzieci (72%), ciężko chore (63%), z niepełnosprawnością (58%), opiekujące się swoimi chorymi członkami rodziny (58%), wstydzące się dokonanego przestępstwa (56%), zatrudnione na stałe (55%), odczuwające wyrzuty sumienia (54%), empatyczne i wrażliwe (45%) oraz mające stałego partnera życiowego (41%). Z kolei w najmniejszym stopniu popierali zastosowanie dozoru wobec osób agresywnych (8%) i pewnych siebie (10%).

Uczestnicy badania dokonali oceny 13 twierdzeń dotyczących dozoru elektronicznego na czterostopniowej skali (1 – zdecydowanie zgadzam się, 2 – raczej zgadzam się, 3 – raczej nie zgadzam się, 4 – zdecydowanie nie zgadzam się).

Tabela 9. Ocena wybranych zagadnień dotyczących dozoru elektronicznego dokonana przez osoby skazane

	M	SD
Dozór elektroniczny nie jest karą pozbawienia wolności	2,117	1,280
Dozór elektroniczny jest sprawiedliwą zapłatą za wyrządzone przeze mnie krzywdy lub / i szkody	1,524	0,814
Na dozór elektroniczny skazany musi wyrazić zgodę (dozór dobrowolny)	1,467	0,895
Dozór elektroniczny nie ma sensu, gdyż celem kary jest utrata wolności (dozór to nie kara)	3,013	1,349
Dozorowany elektronicznie powinien ponosić koszty zniszczenia lub uszkodzenia nadajnika	1,825	1,156
Byłem w stanie pokryć koszty nadajnika, gdy byłem pod dozorem elektronicznym	1,855	1,199
Dozór jest bardziej skuteczny od odbywania kary w więzieniu	1,598	0,915
Dozór elektroniczny jest dużą dolegliwością	2,532	1,268
Dozór umożliwia budowanie dobrych relacji w rodzinie	1,323	0,772
Dozór umożliwia budowanie dobrych relacji ze znajomymi	1,563	0,913
Dozór ma większą wartość resocjalizacyjną od odbywania kary w zakładzie karnym	1,414	0,831
Dozór jest bardziej humanitarną karą od izolacyjnej (więzienia)	1,301	0,744
Ingerencja w wolność skazanego jest mniejsza w dozorcze niż w zakładzie karnym	1,794	1,106

Źródło: badanie własne.

Większość osób skazanych, która w przeszłości objęta była dozorem elektronicznym, raczej zgadzała się z tym, że dozór nie jest karą pozbawienia wolności, a bardziej sprawiedliwą zapłatą za wyrządzone krzywdy lub / i szkody, w większym stopniu skuteczną od odbywania kary w warunkach izolacyjnych, m.in. dzięki mniejszej ingerencji w wolność człowieka i możliwości budowania pozytywnych relacji ze znajomymi. Osoba objęta dozorem raczej powinna ponosić koszty zniszczenia lub uszkodzenia nadajnika, co odpowiada możliwościom dozorowanego. Badani byli przekonani, że skazany musi wyrazić zgodę na objęcie dozorem elektronicznym. Dostrzegali także walory takiego sposobu ponoszenia konsekwencji za swoje naganne zachowanie, tj. możliwość budowania dobrych relacji z członkami rodziny oraz wymiar resocjalizacyjny i humanitarny kary. Trudniej było im zgodzić się z tym, że dozór elektroniczny nie jest karą z uwagi na zachowanie wolności oraz że jest dużą dolegliwością dla skazanych.

Uczestnicy badania ocenili poszczególne czynniki, które mogą decydować o skuteczności dozoru elektronicznego na pięciostopniowej skali (1 – w minimalnym stopniu, 2 – w małym stopniu, 3 – w stopniu przeciętnym, 4 – w dużym stopniu, 5 – w bardzo dużym stopniu).

Tabela 10. Czynniki decydujące o skuteczności dozoru elektronicznego

Czynniki decydujące o skuteczności dozoru	M	SD
Motywacja skazanego do pozytywnej zmiany w życiu	4,196	1,301
Cechy charakteru skazanego	3,567	1,516
Zmiana zachowania skazanego na lepsze	4,091	1,319
Gotowość do naprawienia wyrządzonej szkody	3,890	1,466
Gotowość do pojednania się z pokrzywdzonym	3,724	1,471
Opinia rodziny o skazanym	3,938	1,349
Opinia sąsiadów i znajomych o skazanym	3,480	1,579
Możliwość uniknięcia kary pozbawienia wolności	3,786	1,508
Sprawność sprzętu technicznego	3,358	1,568
Stopień demoralizacji skazanego	3,310	1,658
Stopień szkodliwości społecznej przestępstwa	3,362	1,557
Brak uzależnień u skazanego	3,410	1,658

Źródło: badanie własne.

Skazani mężczyźni twierdzili, że przy orzekaniu o objęciu dozorem elektronicznym sąd powinien w dużym stopniu kierować się następującymi przesłankami: poziomem motywacji skazanego do pozytywnej zmiany w życiu, jego zmianą na lepsze, poziomem gotowości do naprawienia wyrządzonej szkody i pojednania się z pokrzywdzonym, cechami jego charakteru, opinią rodziny na jego temat oraz możliwością uniknięcia kary izolacyjnej. Natomiast w stopniu przeciętnym o skuteczności dozoru decydują według nich: opinia sąsiadów i znajomych skazanego, sprawność sprzętu technicznego, stopień demoralizacji skazanego i brak uzależnień oraz stopień szkodliwości społecznej popełnionego przestępstwa. Na te same uwarunkowania skuteczności dozoru elektronicznego zwraca uwagę R.A. Stefański, który wymienia następujące czynniki decydujące o pozytywnym rozpatrzeniu wniosku o objęcie dozorem elektronicznym przez sąd penitencjarny: motywację skazanego, jego stopień demoralizacji, osobowość oraz zachowanie w zakładzie karnym i poza nim, zły stan zdrowia, pogorszenie warunków życia, względy rodzinne, naprawienie szkody oraz skutki przestępstwa (Mrozek, Sitnik 2011, s. 7).

Osoby, które w przeszłości objęte były dozorem elektronicznym oceniły potencjalne jego wady na pięciostopniowej skali (1 – w minimalnym stopniu, 2 –

w małym stopniu, 3 – w stopniu przeciętnym, 4 – w dużym stopniu, 5 – w bardzo dużym stopniu).

Tabela 11. Wady dozoru elektronicznego w opinii skazanych

Wady dozoru	M	SD
Nie wzbudza on refleksji nad swoim nagannym postępowaniem	2,104	1,382
Nie wzbudza poczucia wstydu	2,205	1,476
Nie wzbudza poczucia winy	2,253	1,580
Nie uczy odpowiedzialności za swoje zachowanie	2,183	1,611
Zmusza do przerywania pracy wykonywanej na różne zmiany, w różnych miejscach	3,131	1,698
Zakaz wychodzenia gdzie się chce i kiedy się chce	2,270	2,543
Utrudnienia dla domowników	2,423	1,616
Źle działający sprzęt	2,401	1,526
Niewłaściwe przepisy prawa dotyczące dozoru	2,414	1,561
Brak dodatkowej pomocy specjalistów	2,738	1,660
Niski poziom profesjonalizmu kuratorów sądowych	0,812	1,449

Źródło: badanie własne.

Według osób skazanych umiarkowanymi wadami dozoru elektronicznego są: konieczność przerywania pracy, szczególnie tej wykonywanej na różne zmiany, w różnych miejscach oraz brak specjalistów, na które mogą liczyć osadzeni w zakładach karnych. Poza tym nieco uciążliwe mogą być: zakaz wychodzenia z domu bez kontroli, utrudnienia dla współlokatorów, niesprawny / źle działający sprzęt, a także brak jasnych przepisów prawnych dotyczących dozoru. Skazani w małym stopniu zgodzili się, że dozorowi nie towarzyszą: refleksja nad swoim postępowaniem, poczucie wstydu i winy oraz brak nauki odpowiedzialności za swoje zachowanie. Zaprzeczyli, że niski poziom profesjonalizmu kuratorów sądowych może stanowić mankament dozoru elektronicznego.

Podsumowanie

Na podstawie uzyskanych wyników możliwe było udzielenie odpowiedzi na sformułowane pytania szczegółowe.

W grupie skazanych objętych dozorem elektronicznym, najczęściej rozumianym przez nich jako środek wolnościowy lub kara ograniczenia wolności, znajdowały się osoby, którym dość łatwo było spełnić wymogi formalne znajdujące swoje odzwierciedlenie w obowiązujących przepisach prawnych. Popęłniły one różnorodne przestępstwa, aczkolwiek najczęściej przeciwko: mieniu, bezpieczeń-

stwie w komunikacji oraz rodzinie i opiece. Zazwyczaj wnioskodawcami byli sami skazani, którzy odbywali już karę pozbawienia wolności. Czekali oni często powyżej 14 dni na rozpatrzenie wniosku. Większość z nich znajdowała się pod dozorem od 6 do 12 miesięcy i zgodnie z terminem zakończyła go. Nie zapobiegło to jednak ich powrotności do przestępstwa.

Uczestnicy badania pozytywnie ocenili dozór elektroniczny. Wskazali na więcej jego walorów niż negatywnych skutków dla nich samych. Areszt domowy nie okazał się dla nich dużym obciążeniem ekonomicznym czy psychospołecznym, a wręcz przeciwnie uzyskali z niego wiele korzyści, wśród których dominowały czynniki ściśle powiązane z ich procesem readaptacji społecznej i resocjalizacji.

Mężczyźni objęci w przeszłości dozorem elektronicznym raczej nie potraktowali go jak kary pozbawienia wolności a sprawiedliwą zapłatę za wyrządzoną krzywdę lub szkodę, przynoszącą im wymierne korzyści: im samym, rodzinom i społeczeństwu. Był dla nich karą o niewielkiej uciążliwości. Wyrazili swój pogląd na temat konieczności podwyższenia górnej granicy wymiaru kary wykonywanej w systemie dozoru elektronicznego chociażby do trzech lat. Uznali również, że kwalifikowane do niego powinny być przede wszystkim osoby pełniące rolę rodziców i opiekunów, osoby chore i z niepełnosprawnościami oraz zdolne do uczuć moralnych. Poza tymi przesłankami sąd penitencjarny rozpatrując wniosek, powinien uwzględnić gotowość skazanego do zmiany, podjęcie przez niego działań restytucyjnych, jego cechy osobowości oraz opinie członków rodziny na jego temat. Niemniej jednak K. Mrozek i K. Sitnik (2011, s. 7) słusznie podkreślają, że skazani o pozytywnej prognozie kryminologicznej rzadziej odbywają karę pozbawienia wolności od tych wykolejonych społecznie, a dozór elektroniczny można zastosować właśnie wówczas, gdy przemawiają za tym względy bezpieczeństwa a sprawca nie jest zdemoralizowany w wysokim stopniu.

Z uwagi na to, że wyniki badań prowadzonych w Europie dowodzą, że dozór elektroniczny nie jest wystarczający w procesie obniżania wskaźników recydywy, B. Stańdo-Kawecka (2015, s. 22) przychyliła się do stanowiska zaprezentowanego w rekomendacji Rady Europy. Twierdzi, że „jedną z podstawowych zasad jego stosowania jest zasada łączenia go z innymi środkami dostosowanymi do właściwości sprawców przestępstw. Z punktu widzenia ograniczania przestępczości powrotnej dozór elektroniczny nie jest w stanie zastąpić profesjonalnych interwencji realizowanych w ramach kontaktów międzyludzkich, zmierzających do ułatwienia sprawcom włączenia do społeczeństwa i życia bez popełniania przestępstw”. Wydaje się, że słowa Autorki po pięciu latach nadal stanowią aktualny postulat, gdyż zwiększenie uciążliwości dozoru elektronicznego poprzez nałożenie na sprawców dodatkowych obowiązków i zakazów mogłoby skłonić ich do bardziej konstruktywnych przemyśleń nad sposobem swojego zachowania oraz traktowaniu dozoru jako kary pozbawienia wolności. Skoro osoby monitorowane boją się utraty pracy oraz braku dostępu do specjalistów, to warto zastanowić się nad sposobami wsparcia ich podczas dozoru w procesie zatrudnienia oraz funkcjonowaniu w życiu co-

dziennym przez: doradców zawodowych, psychologów, pracowników socjalnych, pedagogów resocjalizacyjnych i kuratorów sądowych a nawet terapeutów – w zależności o rodzaju ich problemów.

Poza tym pożądanym jest zwiększenie aktywności kuratorów sądowych i dyrektorów zakładów karnych w procesie wnioskowania o udzielenie zgody na dozór elektroniczny sprawców kwalifikujących się do niego, zwłaszcza tych znajdujących się w sześciomiesięcznym okresie przygotowania do zwolnienia. Dlatego tak ważne jest przeprowadzenie dokładnej selekcji osadzonych opartej na szczegółowej ich diagnozie (np. z zastosowaniem pogłębionego wywiadu, studium indywidualnego przypadku), w której zostaną wzięte pod uwagę czynniki wyeksponowane przez samych skazanych.

Pomimo jasnych wytycznych ustawodawcy co do terminu rozpatrzenia wniosku o udzielenie zgody na wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, w wielu przypadkach czas oczekiwania wnioskodawców jest znacznie dłuższy, na co zwracał uwagę sześć lat temu K. Mamak (2014, s. 175), a co może zniechęcać potencjalnych zainteresowanych.

W subiektywnym odczuciu skazanych mężczyzn, którzy w przeszłości odbywali karę w systemie dozoru elektronicznego, jest to bardzo korzystne rozwiązanie, zdecydowanie mniej uciążliwe niż kara pozbawienia wolności. Z ich perspektywy SDE jest skuteczny. Dokonując bardziej obiektywnej oceny uzyskanych wyników badania, uwagę zwraca zarówno ich powrót na drogę kryminalną, jak i stosunkowo niewielka dolegliwość dozoru elektronicznego, co skłania do pogłębionej refleksji nad nadrzędnymi jego celami i funkcjami. Niemniej jednak wydaje się, że w czasach pandemii dozór elektroniczny jest jednym z korzystniejszych sposobów pozbawiania wolności sprawców, których trzeba odizolować od społeczeństwa.

Abstract: The effectiveness of the served electronic supervision in the opinion of the convicted men

In the subject literature it is emphasised that completion of the penalty of deprivation of liberty is not an effective way to prevent former convicts from committing subsequent offences. Thus, an endeavour is being made to find the alternatives to isolation penalty, at which point electronic supervision on the convicts is indicated. Although the provisions of law pertaining to such solution are quite clear, the data pertaining to its effects are not so extensive. In connection therewith, the research was undertaken to reveal the opinions of men serving the penalty of deprivation of liberty on the issue of effectiveness of supervision imposed on them in the past. As part of the research, both diagnostic survey method and author's own questionnaire were used. It involved 229 men who had been previously under the electronic supervision and are in the conditions of penitentiary isolation at the time of research. The obtained results of the study confirm the advantage of positive opinions of the convicts about the supervision carried out. This subjective assessment, however, does not fully coincide with the objective one, carried out in the perspective of returning to prison and the relatively low nuisance of electronic supervision which is treated as a punishment. They

encourage to reflect on the detailed diagnosis of the accused persons being conducted prior to the imposition of electronic supervision pursuant to court decision.

Key words: electronic supervision system, effectiveness, convict, prison.

Bibliografia

- [1] Bartkowicz Z., 2008, *Skuteczna resocjalizacja w perspektywie aksjologicznej i pomiarowej*, [w:] *Skuteczna resocjalizacja. Doświadczenia i propozycje*, (red.) Z. Bartkowicz, A. Węgliński, Wydawnictwo Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- [2] Kotowski W., Kurzępa B., 2009, *Dozór elektroniczny – zarys problematyki*, „Probacja”, 2.
- [3] Leszczyńska A., 2017, *Powrotność skazanych do zakładów karnych*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego”, 96.
- [4] Lipsey M.W., Cullen F.T., 2007, *Effectiveness of Correctional Rehabilitation: A Review of Systematic Reviews*, „The Annual Review of Law and Social Science”, 3.
- [5] Mamak K., 2014, *Funkcjonowanie dozoru elektronicznego w świetle badań aktowych*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych”, 2.
- [6] Mamak K., 2017, *Dozór elektroniczny – rozważania na tle kary pozbawienia wolności, kary ograniczenia wolności oraz przestępstwa samouwolnienia (art. 242 § 1 k.k.)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych”, 3.
- [7] Mrozek K., 2018, *Zmiany w dozorze elektronicznym wprowadzone w 2018 roku*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego”, 99.
- [8] Mrozek K., Sitnik K., 2011, *Przesłanki wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego*, „Kwartalnik Naukowy Prawo Mediów Elektronicznych”, 4.
- [9] Nawój-Śleszyński A., 2016, *Systemy wykonywania kary pozbawienia wolności i ich potencjał reedukacyjny*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego”, 92.
- [10] Niewiadomska I., 2008, *Znaczenie podmiotowych predyktorów poprawy moralnej w projektowaniu oddziaływań resocjalizacyjnych wobec osób odbywających kary izolacyjne*, [w:] *Resocjalizacja: ciągłość i zmiana*, (red.) M. Konopczyński, B.M. Nowak, Wydawnictwo Pedagogium Wyższa Szkoła Nauk Społecznych, Warszawa.
- [11] Stańdo-Kawecka B., 2015, *Dozór elektroniczny w Polsce – uwagi w świetle rekomendacji Rady Europy*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego”, 86.
- [12] Uche I.B., Uche O.A., Ezumah N.N. Ebue M.O., Okafor A.E., Ezegbe B.E., 2015, *Effectiveness of Rehabilitation Programmes in the Nigerian Prisons: A Study of Perception of Inmates in Enugu Prison*, „Mediterranean Journal of Social Sciences”, 4.

Źródła internetowe

- [13] Dammertre L., *The importance of rehabilitation: What works?*, www.justice-trends.press/the-importance-of-rehabilitation-what-works (dostęp: 2.09.2020).
- [14] *Electronic Monitoring Reduces Recidivism*, U.S. Department of Justice, 2011, www.ojp.usdoj.gov (dostęp: 21.07.2020).
- [15] Hochmayr G., Małolepszy M., *System dozoru elektronicznego – możliwości i granice. Spojrzenie prawnoporównawcze w obliczu polskiej nowelizacji*, 2019, <https://www.rewi.europa-uni.de/de/lehrstuhl/sr/eurostrafrecht/Lehrstuhlinhaber/Publikationen/System-dozoru-elektronicznego.pdf> (dostęp: 3.09.2020).

- [16] Nasiłowski P., 2016, *System dozoru elektronicznego w praktyce*, „Na wokandzie”, 29/2016, <https://nawokandzie.ms.gov.pl/numer-29/aktualnosci-numer-29/system-dozoru-elektronicznego-w-praktyce.html> (dostęp: 23.07.2020).
- [17] *Statystyka roczna*, 2019, <https://www.sw.gov.pl/strona/statystyka-roczna> [dostęp: 3.09.2020].
- [18] *Powrotność do przestępstwa w latach 2009-2015 – Informator Statystyczny*, 2015, www.isws.ms.gov.pl (dostęp: 2.09.2020).
- [19] *Roczna informacja statystyczna za rok 2019*, www.sw.gov.pl (dostęp: 31.08.2020).
- [20] Szymanowski T., 2006, *Opinia o poselskim projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks wykroczeń oraz ustawy – Kodeks karny*, druk sejmowy nr 338 z 31 maja 2006, Biuro Analiz Sejmowych – Kancelaria Sejmu, Warszawa.
- [21] Taylor M., 2017, *Improving In-Prison Rehabilitation Programs*, www.lao.ca.gov (dostęp: 4.09.2020).
- [22] *Uzasadnienie projektu ustawy o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego*, druk sejmowy nr 1237 z 6 grudnia 2007 roku, http://g.gazetaprawna.pl/p/_dane/uzasadnienia_pdf/DZU/2007/191/1366-u.pdf (dostęp: 4.08.2020).

Akty prawne

- [23] Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U.2020.523 j.t. z późn. zm.).
- [24] Ustawa z dnia 7 września 2007 roku o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego (Dz.U. z 2007 r. Nr 191, poz. 1366 z późn. zm.).
- [25] Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2015, poz. 396).
- [26] Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. 2016, poz. 428).